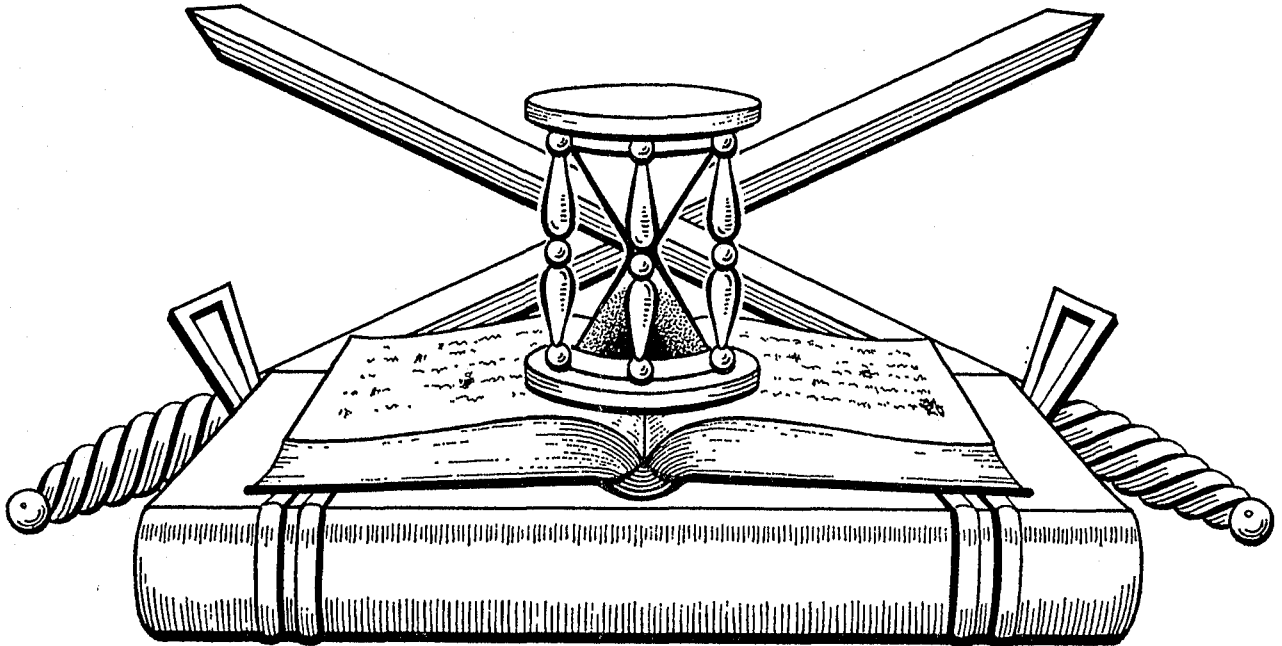

december 1968

5/68

MARS ET HISTORIA

ORGAAN

VAN DE

NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

□ □ □ □ □ (Opgericht 20 Augustus 1966) □ □ □ □ □

NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE

Penningmeester: Bremstraat 26, Den Helder
Giro: 1 4 7 0 0 van A.B.N. Den Helder
t.g.v. Ned.Ver. ter Beoef.Milit.Hist.
rek.nr. 587229101
p/a Bremstraat 26, Den Helder.

Den Helder, december 1968
te. 02230-12153

Geacht lid,

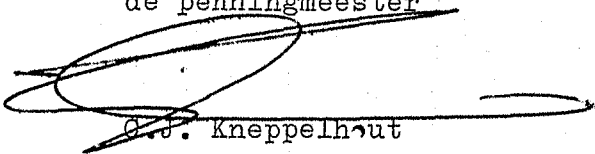
Een nieuw verenigingsjaar ligt voor de boeg; een jaar waarin onze vereniging zich verder wil ontplooien. Deze activiteiten vragen om een goede financiële basis.

Door Uw contributie voor het jaar 1969 spoedig, zo mogelijk vóór 15 januari a.s. te betalen, verleent U onze vereniging een onmisbare steun. Uw contributie (minimaal f. 15,-) kunt U overmaken op girorekening van de Algemene Bank Nederland, Den Helder, zoals in het hoofd van deze brief vermeld.

Is het bekend dat U de contributiebetaling ook middels automatische giro-overschrijving kunt voldoen, (zie mededelingblad no. 9) ? U bespaart U dan veel last.

Indien U reeds betaald heeft, wilt U deze brief dan voor U als niet geschreven beschouwen.

namens het bestuur
de penningmeester

G.J. Kneppelhorst

M A R S E T H I S T O R I A

tevens mededelingenbulletin nr. 17 van de "Nederlandse
vereniging ter beoefening van de militaire historie".

Opgericht 20 augustus 1966

Erkend bij K.B. no. 50: 14 juni 1968

De vereniging is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

OPGELET !
ATTENTION !
ACHTUNG !

Nieuw adres van de secretaris)
New adress of the hon. secretary)
Neue Adresse des Schriftführers)
Adresse nouvelle du secrétaire)

DISTRICT KMar/KLu Dld. NAPO 890, Utrecht-veldpost,
Holland.

Penningmeester : Bremstraat 26, Den Helder.

Contributie : Per jaar min. f 15.--, te storten op giro 14700 van
Alg. Bank Nederland N.V. te Den Helder, ten name van
"Ned.vereniging mil.historie", rekening nr.58.72.29.101.
Te voldoen per 1 januari!

INHOUDSOPGAVE

- I. Mededelingen van huishoudelijke aard.
- II. Personalialia
- III. Van de studie-afdelingen
- IV. Artikelen voor en door de leden.
- V. Militariade
- VI. Vraag en aanbod.

Bijgevoegd: 5e Opgave van aanvullingen en wijzigingen op de leden-
lijst 1968

I. MEDEDELINGEN VAN HUISHOUDELIJKE AARD

- A. Het spijt het bestuur U mededeling te moeten doen van het feit, dat het lid van het algemeen bestuur, de heer J.A. VAN ZELM VAN ELDIK zich wegens zeer drukke werkzaamheden bij de Kanselarij der Nederlandse orden heeft moeten terugtrekken uit het bestuur. Wij danken de heer van Zelm van Eldik voor het werk dat hij voor onze vereniging heeft verricht en wij zijn er zeer content mee, dat de heer van Zelm van Eldik zich bereid heeft verklaard onze leden te blijven helpen, wanneer zij met problemen zitten op het gebied van orden en eretekenen.
Het bestuur zal zich nader beraden over de vervulling van de ontstane vacature.
- B. Het algemeen bestuur maakt van deze gelegenheid gaarne gebruik om alle leden en de hunnen na 'n goed Kerstfeest 'n voorspoedig 1969 toe te wensen. Moge met Uw aller hulp het komende jaar voor onze vereniging een jaar van bloei worden!
- C. Het is gelukt! We zijn nog dit jaar het getal van 300 ingeschreven leden gepasseerd!
Laat ons beginnen met alle nieuwe leden een hartelijk welkom toe te roepen. Wij hopen, dat zij zich actief met het verenigingsleven zullen bezig houden.
De bijlage bij dit nummer vermeldt alle gegevens (voor zover bekend) van de nieuwe leden.
Voor activiteiten op het gebied van de ledenwerving dankt het bestuur ditmaal speciaal de Kolonel KLu F.J.A. IUTZ.
- D. Voor zover het U nog niet is opgevallen, willen wij U nog wijzen op de adreswijziging van het secretariaat. I.v.m. verhuizing en daaropvolgende dienstverrichtingen zal de correspondentie aanvankelijk enige vertraging in de afhandeling kunnen oplopen.

II. PERSONALIA

- In verband met de officiersbevorderingen per 1 november 1968 mogen wij o.m. ons bestuurslid F.J.A. IUTZ gelukwensen bij diens bevordering tot Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht!
- Voorts onze felicitaties naar Majoor der Cavalerie J.C. HOPPERUS BUMA, die tot deze rang werd bevorderd op eerdergenoemde datum.
- Ons lid P. DREGMANS is per 1 januari 1969 benoemd tot plv.secretaris-generaal (KM), hetgeen eveneens een hartelijke gelukwens waard is.
- Brigade-generaal N. BERGHUYS, eveneens lid van onze vereniging, zal per 1 januari 1969 de functie van plaatsvervangend chef van de generale staf gaan vervullen. Ook hem willen we graag daarmee feliciteren.
- Per 1 december zal ons mede-lid, kolonel F. TOUBER de functie aanvaarden van directeur van de hogere krijgsschool. Onze gelukwensen!

III. VAN DE STUDIE-AFDELINGEN

A. STUDIE-AFDELING UNIFORMKUNDE

Uniformkundige opstellen, deel II

"De ontwikkeling van de grenadiersmuts".

Grenadiers, - manschappen dus, die speciaal geoefend waren in het werpen van handgranaten - treffen wij voor het eerst omstreeks 1700 in de verschillende Europese legers aan.
Aanvankelijk waren er 6 tot 8 bij elke compagnie ingedeeld, doch

in de loop van de 18e eeuw werden zij tot afzonderlijke compagnieën - meestal één per bataljon - verenigd. Later toen het werpen van granaten eigenlijk al verleden tijd was geworden en de grenadiers zuiver de status van elitetroepen hadden gekregen, werden zij soms tot groter eenheden, tot bataljons of zelfs regimenten verenigd.

Hoe het ook zij, de eenmaal verworven betekenis als keurtroepen bleven zij tot op de huidige dag behouden. Dit geldt tevens voor de uiterlijke tekenen van hun waardigheid, zoals de grenadiersmuts.

De oorsprong van deze grenadiersmuts ligt volgens de gangbare traditie in de veldmuts oftewel de slaapmuts.

In de tijd, dat de grenadiers het eerst in het gevecht optraden was de gangbare hoofdbedekking de breedgerande hoed. Deze was bij het granaatwerpen wel bijzonder hinderlijk, zodat de man veel gemakkelijker zijn tactische taak kon vervullen wanneer hij zijn muts ophield.

Deze eenvoudige lakense of wollen muts, alleen versierd met een kwastje, was natuurlijk niet een hoofddeksel waarmee een speciaal opgeleide krijgsman zich op den duur kon vertonen. Dus werd aan de muts meer aanzien gegeven.

Dit geschiedde op twee manieren, die voor de ontwikkeling van de grenadiersmuts van doorslaggevende betekenis waren.

Ten eerste kon men de rand van voren hoger en steviger maken tot een soort schild. Rand en schild worden vaak van een andere kleur laken vervaardigd en meestal versierd met geborduurde wapenschilden of naamcijfers van de vorst of van de kolonel van het regiment. Ook kwamen wel versieringen in de vorm van messingenschilden of messingen granaten voor (fig. 2). Achter het schild bevond zich dan de eigenlijke muts, waarvan het kwastje dan meestal naar achteren afhing.

In de loop van de eerste helft van de 18e eeuw werd het schild steeds hoger, waardoor het noodzakelijk werd dit met een geheel metalen frontplaat te verstevigen. Eerst waren dese frontplaten nog gedeeltelijk open, zodat daarachter nog het laken van het voorschild zichtbaar bleef.

De laatste ontwikkeling van dit type was een geheel metalen voorschild, meestal prachtig versierd met wapen trofeeën, naamcijfers en andere emblemen. De muts werd meestal aan de top van het voorschild vastgemaakt, waarbij het kwastje - nu ietwat verstevigd - boven het schild uitstak.

Dit type grenadiersmuts ontwikkelde zich het eerst in Pruisen en werd in verschillende kleinere duitse staten eveneens ingevoerd (fig. 4)

Ook in ons land droegen de hollandse gardes een dergelijke muts omstreeks het midden van de 18e eeuw.

In Duitsland zag men vóór 1914 nog enkele garderegimenten met een dergelijke muts paraderen. (fig. 5)

Een andere ontwikkeling van de grenadiersmuts was dat de muts versierd werd met een rand van bont, die in de loop der tijden eveneens steeds hoger werd. Hieraan ligt eigenlijk het feit ten grondslag, dat de hogemutsen de mannen groter deden schijnen dan zij waren en men trachtte hiermede de vijand te imponeren. Bovendien werden voor de grenadierscompagnieën de langste manschappen uitgezocht en volgens een Duits veldheer uit de 18e eeuw liefst kerels met een donker uiterlijk, die er dan met hun vervaarlijke knevels zo woest mogelijk moesten uitzien.

Ook de bontmutsen werden soms met een metalen granaat of kleine metalen frontplaat versierd. De muts hing als een lakense zak naar achteren of naar opzij af.

Dit model grenadiersmuts was typerend voor het oostenrijkse leger en de onder oostenrijkse invloed staande legers. In ons land droegen de Zwitserse gardes reeds vóór 1750 dit type muts, terwijl de andere infanterieregimenten eerst tussen 1750 en 1770 dit type aannamen (fig. 7)

Omstreeks 1800 - in Frankrijk ongeveer een tiental jaren vroeger - werd ook de bontrand aan de achterzijde hoger en bleef er van de muts niets anders over dan een ronde bodem van gekleurd laken, waarop de naden van de oorspronkelijke muts nog als een kruis van wit of geel galon overgebleven waren. Het kwastje verhuisde naar de voorzijde van de berenmuts (fig. 8) Dit werd aldus de muts, die karakteristiek was voor de grognards van de napoleontische garde. De grenadiers van het hollandse leger onder Lodewijk Napoleon droegen dergelijke grenadiersmutsen.

De oprichting van de Afdeling Grenadiers in 1829 bracht opnieuw de invoering van grenadiersmutsen in het nederlandse leger. Deze mutsen waren voorzien van een koperen frontplaat in de vorm van een zon met een wit-metalen granaat in het midden. Voorts was er een kleine lederen klep, een oranje pompon aan de linkerzijde en een wit kwastje boven aan de voorzijde. De mutsbodem was van rood laken met een koperen granaat er op.

Voor de dienst te velde was deze mutsbodem beschermd door een rond plaatje van zwart gewast doek. Omstreeks 1850 tot aan de afschaffing in 1856 werd de muts geheel van berchuid, dus zonder de lakense mutsbodem gedragen.

De berenmuts, die heden ten dage bij de galauniformen van het Garderegiment Grenadiers gedragen wordt is een getrouwe copie van de oorspronkelijke muts van 1829.

de afdelingscorrespondent
Dr. F.G. de WILDE,
Jan Steenlaan 62
Naarden

B. STUDIE-AFDELING MILITAIRE MUZIEK

DEFINITIE VAN MILITAIRE MUZIEK

Het begrip "militaire muziek" is niet zo gemakkelijk te definiëren. Allereerst is het woord muziek in Nederland voor tweeërlei uitleg vatbaar. Immers, behalve datgene wat door een ensemble of een enkel instrument als compositie ten gehore wordt gebracht, valt er ook de muziekkapel, te verstaan als harmonie- of fanfareorkest onder: met de muziek mee, achter de muziek aan, de militaire muziek was aanwezig. Dit is kennelijk uit het Frans overgenomen; ook daar heeft het woord "musique", zelfs in sterkere mate dan in Nederland, dezelfde dubbele betekenis. Overigens levert het maken van onderscheid tussen deze twee betekenissen, ook voor de militaire muziek, geen moeilijkheden op.

Anders is dat bij de aanduiding "militaire muziek" voor datgene wat ten gehore wordt gebracht.

Hieronder zou men het volgende kunnen verstaan:

1. alles wat door een militair orkest in verleden en heden gespeeld werd en wordt. Dat is, zeker tegenwoordig, zeer veelomvattend; van de grote klassieken tot pop en beat, van marsen tot dansmuziek.
2. alle marsen en signalen, functionele muziek dus, Hierbij valt op te merken, dat lang niet alle marsen die als "mars" gepresenteerd worden, dat ook inderdaad zijn. Concertmarsen vallen er b.v. niet onder. En wat te denken van de Schotse muziek (jigs, reels) en pasodobles?
3. alles wat aanwijsbaar voor militair orkest is geschreven. Dit zou tekort doen aan het vele, dat weliswaar niet voor militair orkest is geschreven, doch, om welke reden ook, een plaats heeft gekregen in het ceremoniele of traditionele repertoire van enig militair onderdeel.

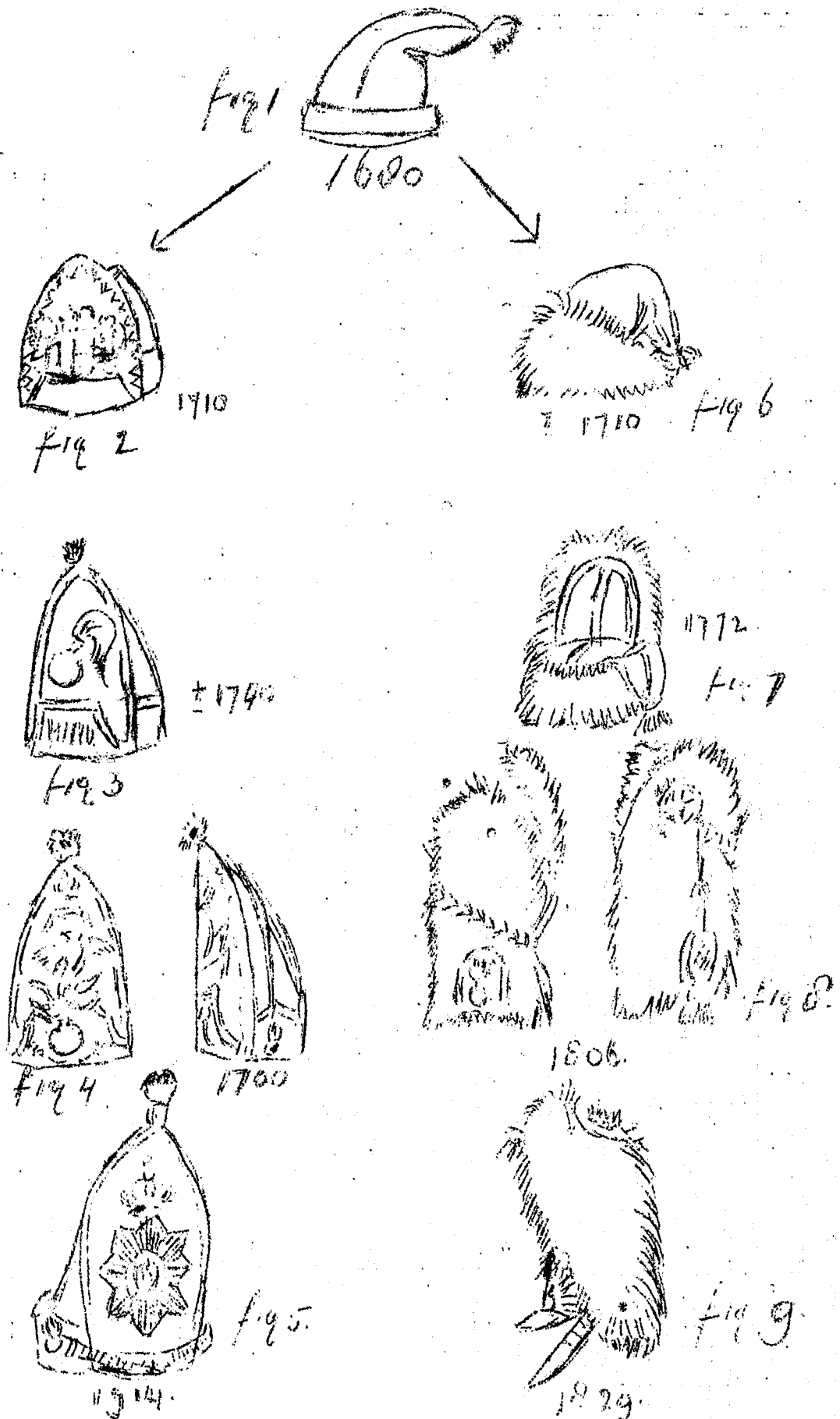
4. die composities, die door tradities en/of door hun functionele karakter verbonden zijn met het militaire (ceremoniële) leven.

Voor deze definitie is m.i. het meeste te zeggen. De eerste definitie is zonder meer te ruim; de tweede is enerzijds te ruim, daar - buiten de concertmarsen - lang niet alle echte marsen een binding met het militaire leven hebben, ondanks het feit, dat men er op marcheren kan. Anderzijds vallen er niet de koralen, psalmen enz.

onder, die door de traditie bij het militaire ceremonieel behoren.

Wel is de vierde definitie ongeschikt om aanstonds datgene wat men hoort te determineren, meestal zal kennis van korps- of regimentstradities nodig zijn, om uit te maken of het gehoorde muziekstuk al of niet tot de "militaire muziek" behoort. Toch is hieraan de voorkeur te geven boven de definities 1, waaronder praktisch alles valt en onder 2 en 3, die voor traditie weinig ruimte laten. Wellicht heeft een onzer leden nog een ander idee; laat hij niet schromen zich uit te spreken!

Mr. R.A. Schimmel,
Voorschoterlaan 60b, Rotterdam

De ontwikkeling van de grenadiersmuts .

1. Veldmuts 1680. 2. Nederlandse grenadiersmuts 1710. 3. idem 1740. 4. Pruisische grenadiersmutsen 1760. 5. grenadiersmuts van het Garde Grenadier regiment Kaiser Alexander No I 1814. 6. grenadiersmuts 1710. 7. Nederlandse grenadiersmuts 1772. 8. grenadiersmutsen, Koninkrijk Holland 1806. 9. grenadiersmuts van de Afdeling Grenadiers 1829.

C. **STUDIE-AFDELING MINIATUURFIGUREN**

1. De organisatoren en de bezoekers van de afgelopen jaarvergadering zullen een prettige herinnering hebben aan deze zo geslaagde dag. Bij de oprichting van onze vereniging werd onder ogen gezien, dat het geruime tijd zou duren, voordat men elkaar "gevoenden" had. De jaarvergadering heeft bewezen, dat wij op de goede weg zijn. De band tussen de verzamelaars van miniatuurfiguren bleef flink verstevigd te zijn en de geboden tijd voor onderling contact was nauwelijks voldoende. Speciaal de door een aantal leden meegebrachte figuren genoten de volle aandacht, waarbij druk gebruik werd gemaakt van het uitwisselen van ervaringen. Opvallend moet genoemd worden, dat de interesse uitgaat naar het z.g. "ronde bosse" figuur, dat in Nederland, in tegenstelling tot Amerika, Engeland en Frankrijk, nogal stiefmoederlijk bedeed wordt. Gezien de grote belangstelling voor dit type figuren zal de studiefdeling het verzamelen hiervan blijven stimuleren.
2. Wij moeten het volgende nog eens duidelijk benadrukken. Tijdens de jaarvergadering ontstond tussen de aanwezige verzamelaars van miniatuurfiguren een discussie over de activiteiten van de studiefdeling. Aangezien hierover enig misverstand bestond, willen wij nogmaals herhalen, (zie Mars et Historia 1967 Juni), dat het niet de bedoeling is om door middel van de studiefdeling te komen tot een tweede Tinnenfiguren-vereniging in Nederland. Onze afdeling heeft tot doel om binnen de vereniging, de leden verzamelaars van Miniatuurfiguren, die bovendien, gezien hun lidmaatschap van de Vereniging een bredere belangstelling hebben, te binden en waar nodig van deskundig advies te voorzien. Voorts wordt begeleiding gegeven aan diegenen, die nimmer een verzameling figuren hebben gehad en pas op een later tijdstip interesse voor de Studiefdeling hebben gekregen. Het is niet de bedoeling van de Studiefdeling om openbare tentoonstellingen te organiseren of nieuwe figuren te ontwerpen en uit te geven. Dat is een taak van de bestaande "Tinnenfiguren-vereniging". Het zich begeven op dit terrein brengt verdeeldheid met zich mede, waar uiteraard niemand behoefte aan heeft.
3. Steeds worden wij weer geconfronteerd met nieuwe uitgaven en initiatieven met betrekking tot de z.g. "ronde bosse" figuren. Zo geeft "Figurines Historiques Reg'd", P.O. Box 62, Iberville Que, Canada, een Model Soldiers Military Book uit, waarin catalogi zijn opgenomen van vooraanstaande producenten zoals; S.E.G.O.M., Historex, Jackson, Rose, Willy, Stadden enz. Voorts vermeldt deze uitgave een grote sortering plaatwerk met betrekking tot uniformen en wapens. Aanvullingsbladen voor deze catalogus, die bij het secretariaat berust, worden regelmatig toegezonden.
4. Ruth und Hanns Amann, 6391 Merzhausen, West-Duitsland, producenten van "ronde bosse" metaalfiguren biedt een grote collectie 33,40 3n 54mm figuren aan. De 54mm figuren moeten zelf gebouwd worden uit los te leveren metalen onderdelen. De collectie bestaat hoofdzakelijk uit figuren van het Duitse leger in de periode 1650 - 1914. Een catalogus is op aanvraag bij de firma verkrijgbaar.

A.J. Weekenstroo.

D. **STUDIE-AFDELING KONINKLIJKE LUCHTMACHT**

Allereerst een welgemeende felicitatie voor de promotor van deze studiefdeling de Overste F.J.A. LUTZ, in verband met zijn bevordering tot Kolonel per november 1968. Mede dank zij het werk van

kol. Lutz zijn onlangs weer een aantal in de KLu geïnteresseerden: lid geworden van onze vereniging. Het zijn de Maj.vl. P.H.A. Schmidt Crans (KLu), 2 lnt L.M.M. Baltussen (KLu) en de heren J. Rosier, H.L. P. Mauer, H.A.S. Okkerman en G.M.P. Bestelink. Welkom in onze vereniging!

Gaarne zouden wij van U (en van alle in de KLu geïnteresseerde leden, die dit nog niet hebben gedaan) een precieze opgave van uw belangstelling ontvangen en vernemen of U bereid bent mee te werken aan artikelen en eventuele andere activiteiten van de studieafdeling. Het adres van de afdelingscorrespondent: de heer P.C. Boer, Reestraat 35 te Hilversum.

1. Rectificaties op het artikel over 323 sqdn (gepubliceerd in het augustus-nummer):

blz. 17, 3e alinea, eerste 2 zinnen schrappen en vervangen. Het 323 squadron ontstond omstreeks aug. 1948, toen er op Twenthe een oefenescader met Meteor Mk4's werd geformeerd. Dit oefenescader genaamd 1e jachtvliegsquadron vertrok 23 jan '49 naar Leeuwarden, waar de naam 323 squadron werd ingevoerd. Kommandant was de Maj.vl. J.N. Flinterman, die nov. '49 het commando overdroeg aan de Maj.vl. Linzel. De vierde zin inkorten tot: De vlieggereedheid was door gebrek aan onderdelen en gereedschappen bedroevend laag. In de laatste zin "en Cupola (aug. '50)" schrappen.

blz. 18, 5e alinea, laatste zin doorhalen en vervangen. De Meteor Mk8's werden gevlogen door de schietinstructeurs (voor de operationele taken) en door de z.g. sleepvliegers, die met enkele Mk8's schietvliegen sleepten. Meteor Mk4's bleven nog tot 1955 in dienst en werden door cursisten en instructeurs gebruikt bij de opleidingen.

blz. 19. Het squadron werd nimmer opgeheven, het werd slechts tijdelijk op non-actief gesteld. Conversiecursussen voor de F.104 G begonnen reeds begin '63. Omstreeks nov. '63 werd begonnen met de operationele training op de F 104 en op 17 maart 1964 werd het squadron officieel gereactiveerd. Naar aanleiding van gestelde vragen nog de volgende opmerking. Vrijwel alle Meteors die bij 323 sqdn hebben gevlogen werden na hun afschrijving gesloopt. (meest in eigen beheer, sommigen werden verkocht aan slopers). De meesten eindigden hun leven als brandweerwrak en slechts een enkeling heeft de jaren overleefd. Nu nog in tact zijn de I-69 (afgeschreven 1-3-51, stond zo'n 10 jaar als monument te Nijmegen en ging toen naar het D.V.M. Thans staat het toestel in het luchtmachtmuseum). en de I-200 (afgeschreven begin '60, ging naar het N.L.R.lab. in de N.O.P. Het toestel wordt echter binnenkort weggedaan, zo mogelijk teruggegeven aan de KLu). Onderdelen van de I-105 en de I-177 kan men nog vinden bij resp. de Anthony Fokkerschool te Rijswijk en op de vliegbasis Gilze Rijen. Verder is er nog één complete Meteor Mk8, de Y9-15, die als gate-guard bij de poort van de vliegbasis Leeuwarden stond. Onlangs is het toestel (ter gelegenheid van het 322 lustrum) overgeschilderd als 3W-22 en gerestaureerd. Het I-serial is onbekend. (De 3W-22 was de I-219, een toestel dat op 19-12-1958 neerstortte nabij de basis Leeuwarden. Het vloog toen bij.....323 sqdn).

Als aanvulling op het artikel over 323 squadron thans een artikel over (schiet) opleidingstaken, die het squadron meer dan tien jaar volbracht.

2. De schietschool (323 squadron)

Nadat aan de Leeuwardense "Jachtgroep Noord" in '49 en '50 de squadrons 324 en 325 waren toegevoegd, werd 323 squadron begin mei '50 overgeplaatst naar de vliegbasis Twenthe. Bij deze verplaatsing waren alleen de vliegtuigen (ca. 10 Meteor Mk4's) en het technisch personeel betrokken; in verband met de nieuwe (schiet)opleidingstaak van het squadron, kreeg het een nieuwe vliegerbezetting, voornamelijk bestaande uit van de Jachtvliegschool afkomstige schietinstructeurs. Toekomstige jachtvliegers kregen hun "weapon-training" nu niet langer bij de schietopleidings-vlucht van de J.V.S., maar (na afloop van hun J.V.S.-cursus) bij 323 squadron. De opleiding bestond uit twee gedeelten,

die resp. op Twenthe en Leeuwarden werden gegeven. Het eerste deel bestond uit theorie en "fotoschieten" (cameragunsh.) op luchtdoelen, het tweede deel (duur ca. 2 weken) uit schieten met scherp op luchtdoelen (sleeplvlaggen getrokken door de Navigators van de sleeplvlucht Leeuwarden) en op gronddoelen (Vliehors). De totale duur van de schietcursus was ca. 2 maanden.

Hoewel het squadron naast de opleidingstaak officieel ook nog een operationele taak had, kwam hiervan de eerste jaren niet veel terecht. De instructeurs-bezetting was veel te klein en er waren te weinig toestellen. Alle beschikbare tijd, mensen en materiaal was nodig voor de schietopleiding, en de operationele training (waar ook de cursisten vertrouwd mee moesten worden gemaakt) werd dan ook uitgevoerd in de avonduren en de vroege morgenuren. Dat de operationele waarde van 323 niet helemaal 0.0 was werd echter wel bewezen tijdens de (aug. '50 gehouden) oefening "Cupola", aan welke oefening behalve de instructeurs ook (bijna afgestudeerde) cursisten deelnamen.

April 1952 werd 323 sqdn wederom geplaatst op de vliegbasis Leeuwarden, waarbij de taken van het squadron aanzienlijk werden uitgebreid. Naast de elementaire schietopleiding, werd nu ook het slepen van schietvlaggen zelf terhand genomen, terwijl ook begonnen werd met het geven van schietherhalingen aan de andere Meteor squadrons. Het slepen van schietdoelen geschiedde met de nieuwe Meteor Mk8, waarvan de eersten het aan het squadron waren afgeleverd. Het vliegtuigpotentieel werd aanzienlijk uitgebreid; toen het squadron pas op Leeuwarden was waren er ca. 23 Meteors (waarvan één T7dual), de eerste helft van '53 liep deze sterkte op tot ca. 38 Meteors, terwijl in '54 de maximum sterkte van 42 toestellen werd bereikt. Er waren nu ca. 28 Mk8's (waaronder minstens acht doelslepers van de sleeplvlucht), ca. 10 Mk4's en ca. 4 Meteor T7's (instrumentvlucht).

De geleidelijke overgang van de Meteor Mk4 naar de Meteor Mk8 hield in, dat ook de cursisten (afkomstig van de met Mk4's uitgeruste J.V.S.) Mk8's moesten gaan vliegen. Deze kregen nu eerst een korte aanvullende opleiding op de Mk8, voordat ze aan de schietopleiding begonnen. Pas in 1955 werden de laatste Meteor Mk4's teruggetrokken.

Bij 323 was ook de opleiding tot schietinstructeur ingedeeld. Door de uitbreiding van het aantal toestellen kon tevens deze opleiding wat ruimer worden opgezet, zodat alle Meteor-squadrons binnen enige jaren over enkele schietinstructeurs beschikten. Later werd bij 323 ook nog een "assessor" opleiding ingedeeld, noodzakelijk geworden omdat de behoefte aan mensen voor verwerking van de guncamerafilms (waaruit de gegevens voor volgende schietvluchten en voor controle op de richtmiddelen werden gehaald) steeds groter werd. In totaal werden 201 "assessors" opgeleid in 26 cursussen, terwijl 504 vliegers (in '59 cursussen) bij 323 hun elementaire schietopleiding kregen en 64 vliegers (in 10 cursussen) werden opgeleid tot schietinstructeur. Tevens werd 74 maal een squadron voor een schietherhaling ontvangen.

Naast de schietopleiding en de taken, die daarmee samengingen (slepen, instrumentvliegen e.d.) was er bij 323 weinig tijd voor andere zaken. Het in 1955 opgerichte stuntteam hield het b.v. maar 3 maanden vol. Wel werden verscheidene incidentele opdrachten uitgevoerd, zoals de beproeving van een Vintencamera in een Meteor Mk8 (1954) en Oerlikon-raketten (tot een totaal van 725 stuks) onder de rompen van een Mk8. (eveneens in 1954). Ook werd 323 belast met de training van het Nederlandse team, dat aan de (Nato) Aircentschietcompetities deel zou nemen. (in '58, '59, '60, '61 en '62, de beide laatste keren werd de competitie gehouden op Leeuwarden).

Eind '57 betekende voor 323 de introductie van de Hawker Hunter Mk4, welk toestel geleidelijk aan de Meteor verving. De meeste Meteor Mk8's werden tussen jan. en juli '58 uit dienst genomen, maar een aantal bleef als sleeplvlucht in dienst. Ook de T7's bleven als instrumentvlucht naast de Hunter in dienst. Beide vluchten werden echter in '58 ingedeeld bij het z.g. vliegdienstsquadron Leeuwarden. De sleeplvlucht was actief tot begin '60, waarna de laatste Meteors werden afgeschreven en de sleeptak door de Hunters van 323 werd overgenomen.

In september '60 kwam het einde van de schietschool, de opleidingen werden gestaakt, en het squadron werd nu volledig operationeel. De sleeptaak werd weer ondergebracht in een aparte vlucht, hoewel er voor het slepen nog wel Hunters van 323 werden gebruikt (het squadron stond hiervoor enkele Hunters af, die periodiek werden verwisseld voor anderen).

P.C. Boer.

IV. ARTIKLEEN VOOR EN DOOR DE LEDEN

A. EEN EN ANDER OVER DE TRITT-UNIFORMPRENTBRIEFKAARTEN

De lezers van "Mars et Historia" zullen het ongetwijfeld met mij eens zijn, dat de collectie Tritt-uniformprentbriefkaarten in een behoefte voorziet voor hen, die zich voor de uniformkunde interesseren. Het is dan ook te hopen, dat er nog vele series daarvan zullen volgen. Aangezien het voor de schilder Tritt uiteraard niet mogelijk is van alle regimenten, welke in de loop der tijden hebben bestaan, een afbeelding op te leveren, gaf hij telkens de uniform weer van één soms twee regimenten uit een bepaalde periode. Ik kan mij voorstellen dat er belangstellenden zijn, die bij het aanschouwen van een uniform van een bepaald regiment uit een bepaalde tijd, ook wel eens willen weten hoe de andere regimenten van dezelfde ruitersoort uit de zelfde periode waren gekleed. Met behulp van het onvolprezen "Handbuch der Uniformkunde" van Knötel-Sieg 1937 is grotendeels aan dit verlangen te voldoen.

Ter toelichting van vorenstaande kunnen bijvoorbeeld de volgende Tritt-briefkaarten worden gekozen:

Serie IV-Nr. 19152 Königreich Preussen um 1745, Kürassier-Regiment "von Buddenbrock" - Rittmeister en

Serie III-Nr. 19138 Königreich Preussen 1760, Kürassier-Regiment Nr. 2 "Prinz von Preussen" - Offizier.

Reeds sinds 1735 werden de geel-lederen rokken (Kolletts) der pruisische kurassiers geleidelijk vervangen door rokken van geelachtige (paille) stof (kirsey). De rokken werden bij vuil worden met witte kleurstof gewit, doch tenslotte officieel vervaardigd uit stof van witte grondkleur. Het Regiment Nr. 2 maakte hierop echter een uitzondering. Dit regiment bleef wellicht ingevolge de wens van zijn prinselijke chef, de rok nog eens extra geel kleuren, om tenslotte deze kleur officieel als grondkleur te mogen behouden.

Frederik de Grote (1740-1786) veranderde na de 1e Silezische Oorlog (1740-1742) de onderscheidingskleuren van enkele van zijn 13 regimenten kurassiers. Daarna bleven de uniformen dezer regimenten tot 1806 vrijwel ongewijzigd.

Hier volgt een overzicht over de uniformen van 1806, dus praktisch gesproken van toepassing op de periode van 1742-1806. Opgemerkt zij, dat met uitzondering van de nos. 3, 10, 11 en 13 de regimenten naar hun chefs werden genoemd en dus bij commando-wisseling ook van naam veranderden.

Namen der regimenten in 1806	Grondkleur	Onderscheidingskleuren van de rok	Boordgalon officieren
1. Graf Henckel	: wit	: rood	: zilver
2. von Beeren	: citroengeel	: karmijn	: zilver
3. Leibregiment	: wit	: donkerblauw	: goud
4. von Wagenfeld	: wit	: zwart	: goud
5. von Baillioudz	: wit	: bleumourant	: goud
6. von Quitzow	: wit	: lichtzegelrood	: goud
7. von Reitzenstein	: wit	: citroengeel	: zilver
8. von Heising	: wit	: donkerblauw	: zilver
9. von Holzendorf	: wit	: donkerkarmijn	: goud
10. Gendarmes	: wit	: rood	: goud
11. Leib-Karabiniers	: wit	: lichtblauw	: zilver
12. von Bunting	: wit	: donkeroranje	: goud
13. Garde du Corps	: wit	: rood	: zilver

Het boordgalon van de onderofficieren en kurassiers was: óf wit met een of meer strepen in de onderscheidingskleur, óf in de onderscheidingskleur met een witte streep, óf wit/onderscheidingskleur geblokt. Een merkwaardigheid is nog, dat reeds onder Friedrich Wilhelm I (1713-1740) het ruggedeelte van het kuras was komen te vervallen, zodat slechts het borstkuras overbleef, dat met kruisriemen op de rug op zijn plaats werd gehouden.

Het regiment "von Buddenbrock" van de afbeelding is naar alle waarschijnlijkheid het latere Reg.Nr.1 "Graf Henckel". Immers, de enige regimenten welke rode onderscheidingskleur, en waarvan de officieren een zilveren boord-galon hadden, waren de regimenten Nrs. 1 en 13. Alleen het regiment Garde du Corps (Nr.13) had een blank kuras, bij alle overige regimenten was dit zwart gemaakt, hetgeen met de ritmeester op de afbeelding ook het geval is.

Op de briefkaarten is duidelijk te zien, dat de rok van het regiment "von Buddenbrock" in 1745 nog geelachtig was, terwijl die van het regiment "Prinz von Preussen" in 1760 een kennelijk citroengele kleur had. Dit korps had dan ook de bijnaam "die gelbe Reuter".

- 0 -

Nu het onderwerp Tritt-uniformbriefkaarten eenmaal ter sprake is gebracht meen ik in het belang van de goede zaak te handelen, de lezers van "Mars et Historia" nog met het volgende in kennis te moeten brengen. Het is namelijk zeer te betreuren, dat, waarschijnlijk door een ongelukkig misverstand, de kaart Serie III-Nr. 19147 geheel verkeerd is uitgevallen.

Deze kaart stelt min of meer voor een Guide van het Korps Guides te Paard, een onderdeel, dat bestaan heeft van 1815-1819 en 4-12-1819 werd opgenomen in het Regiment Lansiers No. 10. De Guides hadden minstens de rang van korporaal. De rok was donkerblauw met karmijnrode uitmonstering, zulks met uitzondering van de omgeslagen rok-panden, waarvan de omslag ponceaurood was. Van 1815-1817 werd een staande, van 1817-1819 een ahangende pluim gedragen. In plaats van "Königreich der Niederlande 1815, 4 Leichtes Dragoner-Regiment - Unteroffizier", moet dus de toelichting luiden "Königreich der Niederlande 1817-1819, Korps Guides te Paard - Guide".

Voorts heeft de trompetter van het Regiment Huzaren No. 6 (Serie I-Nr.19085) te weinig tressen: 12 in plaats van 16. Bij de standaarddrager van het Regiment Huzaren No. 6 (Serie II-Nr.19106) is één en ander op juiste wijze weergegeven.

P. Forbes Wels.

B. NOGMAALS "DE TAPTOE"

In januari 1958 stelde ik aan prof.dr. A.G.H. BACHRACH, hoogleraar in de Engelse letterkunde aan de R.U. te Leiden, de volgende vragen: (1) In het boek van E.S. Turner "Gallant Gentlemen", a portrait of the British Officer 1600-1956 (London, Michael Joseph) vond ik de volgende uitspraak van Wellington:

"The description of gentlemen, of whom the officers of the Army were composed, made - from their education, manners and habits - the best officers of the world; and to compose the officers of a lower class would cause the Army to deteriorate".

Het komt mij voor, dat dit geen hedendaags Engels is. Hoe zou een Brit, geboren in de twintiger jaren van onze eeuw dit kort en bondig in een gesprek formuleren?

(2) Is het Engelse woord "tattoo" afkomstig van het Nederlandse woord "taptoe"? Zo ja, is dan bekend wanneer het Engelse woord in zwang kwam? Was dit al ten tijde van Leicester?

De antwoorden luidden:

ad (1) "..... dat mij de constructie uiterst slordig voorkomt, al is de bedoeling duidelijk." Ikzelf (Bachrach) zou misschien zeggen:

"The type of gentlemen described - and of whom the officers of the "Army were composed - made by their education, manners and habits "the best officers in the world; To recruit its officers from a "lower class would cause the Army to deteriorate".

ad (2). Het woord "tattoo" was in de 17e eeuw "taptoo" en is inderdaad afkomstig uit de tijd van het Engelse "Secours" aan de Lage Landen, zoals ik dat heb trachten te plaatsen in mijn inleiding tot de Elisabeth-tentoonstelling in den Haag. Of het al in Leicester's tijd voorkwam zou ik in diens reglementen op de krijgstuicht moeten nagaan. Daar het enige exemplaar van zijn "Laws and Ordinances" evenwel in een vitrine op genoemde tentoonstelling ligt (in 1958), moet ik daar nog even mee wachten.
(hiermede eindigde onze gedachtenwisseling).

Prof.ir. J.W. Bonebakker.

C. BEKNOPTE KRONIEK VAN DE 80-JARIGE OORLOG - Deel III

3 maart 1590	Het turfschip van Breda, Kapitein de Héraugières en luitenant Helt met 80 man nemen het Kasteel van Breda. Begin der tien jaren (Maurits veldtochten).
1591	Zutphen en Deventer door Maurits genomen.
2 juli 1591	Delfzijl ingenomen
21 sept 1591	Hulst ingenomen
21 okt 1591	Nijmegen ingenomen
4 juli 1592	Steenwijk ingenomen
12 sept 1592	Coevorden ingenomen
30 juli 1592	Ootmarsum ingenomen.
25 juni 1593	Geertruidenberg door Prins Maurits ingenomen.
24 juli 1594	Groningen ingenomen, belegerd vanaf 22 mei.
24 jan 1597	Slag bij Turnhout. Prins Maurits met ± 1000 man verslaat een Spaans legerafdeling van 5500 man onder Varrax. De Hollandse cavalerie onder de ritmeesters Bax, Basta; de infanterie (200 man) onder luitenant v.d.A.
27 mei 1597	Mislukte aanslag door Prins Maurits op Venlo.
1598	Maurits verrijdt een Spaanse inval in ons land onder Mendoza en Andreas van Oostenrijk. Gevechten bij Schenkenhaus en Bommel.
1 juli 1600	Slag bij Nieuwpoort. Een Staats leger van 13.000 man onder Prins Maurits verslaat een Spaans leger van 12.000 man onder Aartshertog Albertus. De garde onder Randerode van de A en het Friese Regiment alsmede de cavalerie onder o.m. ritmeesters Bax en van Balen onderscheiden zich.
5 jul 1601-	Beleg van Ostende, door de Spanjaarden genomen.
20 sept. 1604	
1609-1621	Twaalf-jarig bestand.
1623	Mislukte aanval der Staatsen op Antwerpen. Spinola belegert Breda, overgave 5-6-24 Cavalerie van Prins Frederik Hendrik reed tot onder de muren van Leuven en Brussel.

Kol.Art. J.K.M. Bottema.

D. DE GOEDE OUDE TIJD..... deel III

MAVORS heette de Hoofdcursus sportvereniging, waarvan Int-kol QUAK erevoorzitter was. De vier ereleden waren gep. Generaal Majoor VAN DAM VAN ISSELT, gep. Kapt.-Kwartiermeester KUIK, Kapt.-Kwartiermeester HAMERSLAG en Kapt. der Infanterie KRAAKE. Bestuur: DIJKSTRA, VON SELJDLITZ KURZBACH, KRAAYENBRINK, CREFCOFUR en AUGUSTEIJN. Ondanks deze indrukwekkende opsomming wordt vermeld: "Helaas, de kroniek van MAVORS kan weer niet anders dan een klaaglied zijn".

Een klaaglied is in feite ook hetgeen is vermeld in het Politiek Overzicht: "De militaire quaestie, alle kabinetsveranderingen ten spijt, de Kamer van 1905 getrouw, werd het eerst de aandacht gewijd. De Minister van Oorlog had eene oplossing voor deze "question brulante" gevonden. ZEx. diende een wijzigingsontwerp van de militiewet 1901 in, waardoor het mogelijk zou worden de opkomst der militia bij de onbestede korpsen in twee gedeelten te doen plaats hebben. Het eene gedeelte, de zoogenaamde zomerploeg, zou volgens dit voorstel van 1 - 15 maart tot 30 november, het andere, de winterploeg genaamd, van 15 - 30 september tot 15 juni onder de wapenen geroepen worden. Het eerste oefeningstijdperk werd op 8½ maand gesteld, terwijl de manschappen aangewezen voor het blijvend gedeelte twee maanden als zoodanig dienst zouden doen. De Minister rekende hiermede f 500.000 te bezuinigen. Deze bezuiniging is weinig in overeenstemming met de internationale situatie: "Engeland ging voort met de uitbreiding van leger en vloot waartoe vooral de dikwijls belachelijke bezorgdheid voor de gestadig toenemende macht van Duitsland meewerkte". Bij Duitsland lezen we het volgende:

"Het vlootplan voor 1909 werd zonder discussie goedgekeurd en met kracht ten uitvoer gebracht. Eene poging, door Engeland gedaan, om wat uitbreiding der vloot betreft tot een vergelijk te komen, mislukte. De "Dreadnought-race" tussen deze beide grote concurrenten op de wereldmarkt wordt dus voortgezet en het einde ervan is niet te voorzien."

Wat men bij de Hoofdcursus in 1910 reeds aanvoelde, is voor ons een weten: het eindigde in een wereldoorlog.

B1.

V. MILITARIADE

In verband met de tijdelijke inkrimping van het orgaan zijn onder deze rubriek alle berichten uit "Op verkenning voor U", "Uit de vakpers", "Nieuwe uitgaven" en "Sluitstuk" beknopt opgenomen.

1. Kort achter elkaar ontvingen wij van de directeur van het Legermuseum de delen IVc en V van de Bibliotheek-catalogus. Langs deze weg willen wij nogmaals onze dank en erkentelijkheid uitspreken jegens allen, die aan de totstandkoming van dit werkstuk hun beste krachten wijden!
U kunt - zover ons bekend - nog steeds voor f 5.-- per deel intekenen op deze uitstekende catalogus.
2. Gelezen in het tijdschrift "Nederlands volksleven", 18e jaargang nr. 3 'n folkloristisch artikel over "Straffen en strafrederen" van de hand van ons lid Int.Kol. Inf. b.d. J.H.W. KOEVOETS. Voor liefhebbers van goede verhalen over "het oude leger" aanbevolen lectuur!
3. Gouda is na onderbreking van 50 jaar weer garnizoensstad geworden. Op 27 september 1968 werd er de Prins Willem-Alexanderkazerne feestelijk in gebruik genomen door de Territoriaal Bevelhebber West met diens staf.
4. Armamentaria Nr. 3 ontvingen alle vrienden van het Legermuseum. Deze prachtige militair-historische uitgave bevat o.m. artikelen over de grijsgroene uniform uit de jaren 1912-1940 en over schouder- en vuistvuurwapens van het Nederlandse leger in de periode 1912-1941. De illustraties (o.a. van de heer F. Smits) zijn van voortreffelijk gehalte.
5. Het Marine-museum te Den Helder ontving 'n zeer waardevolle aanwinst in de vorm van een door Mevr. H.P.J. Baronesse van Till-Tutein Nolthenius geschilderd portret van schout-bij-nacht K.W. F.M. Doorman.

6. Het korpsmuseum van de Royal Marines geeft een serie prachtige platen met uniformen van het korps uit.
Er zijn reeds acht platen verschenen en wel:
- 1664 A soldier of the Lord High Admiral's Rgt.
  - 1707 A private of Foxs' Marines
  - 1805 A private of the Royal Marines
  - 1844 Officer, Royal Marine Artillery
  - 1880 Officer, Royal Marines Light Infantry
  - 1910 Colour Sergeant, Royal Marine Artillery
  - 1755 An officer of Marines
  - 1957 Bugle Major, Royal Marines.
- De prenten kosten per stuk 10 shilling + porto. Bij gezamenlijke bestelling (in bulk!) 8 sh + porto.
Adres: The curator, Royal Marines Museum, R.M. Barracks, Eastney, Southsea, Hants, England.
7. Bij K.B. van 14 juni 1958 werd de vrijwilligersmedaille ingesteld als blijk van waardering voor 10-jarige vrijwillige dienst bij bepaalde organen, korpsen en verbanden, die in het belang van de Nederlandse gemeenschap werkzaam zijn.
Bij K.B. van 2 februari 1968 is bovengenoemd besluit zodanig gewijzigd, dat het thans mogelijk is om de vrijwilliger in de vorm van een jaarteken met daarbij behorende oorkonde na 15, 20, 25 en 30 jaar dienst een blijk van waardering uit te reiken. Dit jaarteken bestaat uit een bronzen gesp, waarop in Romeinse cijfers het getal 15, 20, 25 of 30 is aangebracht. Het wordt gedragen op het lint, dat bij de vrijwilligersmedaille behoort. Voorts zijn de categorieën vrijwilligers, die in aanmerking komen, uitgebreid.
8. Ons lid, ir. Ch.C. van der VLIS maakte ons attent op een artikel-tje over het embleem van 306 Fotoverk. Sqn. KLu, dat in enige dagbladen heeft gestaan en waarin een taalfout in het devies, dat is opgenomen in het embleem, wordt beschreven. Dat devies moest luiden: "Videre vincere est" (zien is overwinnen), terwijl er staat "Videre vincire est". Er zal nu wel een goed embleem uitkomen, zodat het foute embleem voor verzamelaars een begeerde "prooi" kan worden.
9. Wij ontvingen het jaarverslag over 1967 van de vereniging "Oranje Nassau Museum", waarin een uitvoerige beschrijving van het in 1838 door A. Schelfhout vervaardigde schilderij van het Koninklijk Paleis Het Loo, gezien uit het Park, welk verhaal gevolgd wordt door enige aantekeningen bij de geschiedenis van het paleis, "Het Loo" door ons medelid, Brig.gen. b.d. de Roo van Alderwerelt, die ook signeerde onder het artikel over René van Chalon. Vermelding verdient ook nog het artikel door J.A. van Zelm van Eldik over een geschilderd portret van Koningin Wilhelmina, echtgenote van Koning Willem I, dat in 1967 werd aangekocht door het museum van de kanselarij der Nederlandse orden.
Overigens vermelden wij hier gaarne het adres van het secretariaat van deze sympathieke vereniging: Ruychrocklaan 36, 's-Gravenhage, giro 23962 t.h.v. Vereniging Oranje Nassau Museum te 's-Gravenhage. De contributie bedraagt f. 10.-- per jaar.
10. Kort geleden verscheen bij Uitgeversmaatschappij "Hollandia" te Baarn het boek "De slag om de Residentie in 1940" van de hand van Majoor E. Bongers. Wie van onze leden stuurt ons een recentie?
11. Dr. mr. H.P. Schaap stuurde ons een aanvulling op het artikel van Kolonel J.K.M. Bottema, "Beknopte Kroniek van de 80-jarige oorlog II" in het oktobernummer. Hij schreef o.m.: "Na de datum 21-8-1573 wordt de naam genoemd van Cabiliau als verdediger van Alkmaar. Velen weten niet, dat Jhr. Jacob Cabiliau, Heer van Mullem (Ouden-aarde) een Vlaming was en dat hij ook één der voornaamste Water-

geuzen-kapiteins was, die op 1 april 1572 deel had aan de inneming van Den Briel".

Hartelijk dank voor deze aanvulling en de bijgevoegde foto t.b.v. het archief!

12. Uit de vakpers willen we enige belangrijke artikelen vermelden:

- a) "Military collector and historian" 20e jrg.nr.2, zomer 1968 bevat o.m. een royaal geïllustreerd artikel over "U.S. Army Field Artillery weapons 1866-1918" door Konrad F. Schreier jr.
- b) "Modellen-Revue" jrg 4 nr.2 (aug. 1968) meldt voor de liefhebbers van militaire model-voertuigen de uitgave van nr. 813 van Dinky-Toys Frankrijk, zijnde een 155mm howitser op motoraffuit, type AMX.

Roco-Peetzy uit Oostenrijk geeft zeer goed gedetailleerde modellen van militaire voertuigen, tanks geschut en toebehoren, schaal 1:90, uit. Er is keuze uit ± 150 stuks.

- c) "Trading Post", 27e jrg no. 4 (sept '68) bevat het slotartikel over het Amerikaanse infanterie-embleem, door Todd Wheatley. Voorts talloze afbeeldingen van mil. emblemen.

- d) Aan "Sinte Barbara", orgaan van de Vereniging Officieren Artillerie, november 1968 ontlene we de volgende berichten:

- dat ons lid, Brig.Gen. J.K.H. DE ROO VAN ALDERWERELT per 1 oktober 1968 in zijn functie van voorzitter, tevens lid van de traditiecommissie krijgsmacht is opgevolgd door ons lid, Commandeur b.d. J.F. VAN DULM (R.M.W.O.)
- dat tot lid van de Electriciteitsraad is benoemd ons lid Jhr. Ir. R.E. LAMAN TRIP, voorzitter van de vereniging van fabrieken op electro-technisch gebied in Nederland.

Voorts bevat dit blad het derde deel van het "Journaal van Anthonis Duijck" door Brig.Gen. P.J.H. Schoonenberg.

- e) De "Documentatiegroep '40-'45" gaf ter gelegenheid van het 5-jarig bestaan een jubileum-nummer uit, met o.m. artikelen over de strijd in de meidagen van '40, over de bevrijding van Maastricht en over U.S. Army-parachutisten badges (door ons lid B.C. Cats).
- f) "Zeitschrift für Heereskunde" okt.1968 bevat o.m. een interessant van illustraties voorzien artikel over "Weibliche Regimentschefs der deutschen Armee" door Klaus Schlegel, (o.a. over Prinses Luise, gemalin van de Prins der Nederlanden, die Regimentschef van Inf.Regt. nr. 55 was, over Koningin Emma, die Regimentschef was van Inf.Regt. nr. 15 (benoemd in 1892) en over Koningin Wilhelmina, Regimentschef van Husaren Rgt. nr. 15).

13. Het logementsschip Hr.Ms. Zuiderkruis (A853) zal buiten dienst gesteld worden, zo meldt "Alle Hens". Het in 1944 te Portland (U.S.) gebouwde koopvaardijchip heeft van 1960-1962 voor de Ned. regering als troepenschip op Nieuw-Guinea gevaren.

14. Wegens ruimtegebrek komt deze keer een overzicht van de boekenaanbiedingen te vervallen. Volgende maand hopen we de "schade" in te halen!

VI. VRAAG EN AANBOD

-Gevraagd: Squadron-mouwemblem van de KLu, "De Vliegende Hollander" jaargangen 1949-1954, "De Wapenbroeders".
Brieven aan: H.L.P. Mauer, Clusiusstraat 119, Zaandam.

AANVULLINGEN

294	ROSIER, Jac, Rijksambtenaar	G.v.Roggenweg 33 ¹ Utrecht	1,5,11,15,19	--
295	MAUER, H.L.P. Gem.ambtenaar	Clusiusstraat 119 Zaandam	3,5,11,19,20	2)
296	OKKERMAN, H.A.S. student	Ossendamweg 27 Soest	1,10,14,15,19	--
297	Centrale Bibliotheek Koninklijke Luchtmacht	1e v.d.Boschsstraat 8 's-Gravenhage.	--	--
298	Bibliotheek Sectie Krijgsgesch. en Cere- monieel H.K.K.L.	Kanaalweg 2 's-Gravenhage	--	--
299	CARSTENS, mr. J.H. Lnt Kol Artillerie	Margrietstraat 8 's-Gravenhage	1tm4(doc)5(+iconografie) 6(ont.geschut)en8(carto- grafie)	--
300	BESTELINK, G.M.P.	Chr.Brüningsstr. 3' Amsterdam-18	?	?
301	BALTUSSEN, L.M.M. Tweede Lnt KLu	Windevlinderstraat 62 Eindhoven	19	2) tzt
302	OOSTERZEE, R.C. van Technisch vertaler	Diepenbrockstr.10 Hengelo (O)	6(handvuurw.1940 tot heden), 18 en 19 (1935 tot heden).	

WIJZIGINGEN

7	Deurwater, J.: nieuw adres: Parelvisserstraat 38, Apeldoorn
17	Lutz, F.J.A.: rang wordt: Kolonel KLu
21	Pijl, Mac G.G. van der: nieuw NAPO-nummer: 890
29	Hopperus Buma, J.C. : rang wordt: Majoor Cav
38	Zelm van Eldik, J.A. van: vervalt: lid alg.bestuur
60	Heshusius, C.A. : nieuw adres: 34 Rue Pierret, 92-Neuilly sur Seine, France
70	Lier, F.J. van: nieuw adres: District KMar/KLu Dld, NAPO 890, Utrecht-veldpost
92	Kruyer, J.: nieuw adres: Kleverlaan 87, Bloemendaal
108	Touber, F: toevoegen: Directeur H.K.S.
116	Sibinga Mulder, J: opgezegd per 1-1-69
125	Dregmans, P.: functie wordt: Plv.Secr.Gen.KM.Min.v.Defensie
174	Boogh, P.W.F.J.: nieuw adres: Reigerstraat 7, Masssluis.
183	DULM (RMWO), J.F. van: nieuw adres: Willem III-laan 5, Wassenaar
212	Kraayeveld, C.J.: afvoeren per 1-1-69.
221	Muller, ing H.A.: nieuw adres: Piet Heynlaan 25, Woudenberg
232	Pos, J.J.Th.: nieuw adres: Veltumse Kleffen 85, Venray
259	Berghuys, N.: functie wordt: Ply.Chef Generale Staf
287	Onderwater, H.F.: nieuw adres: Frans Halslaan 17, Bilthoven
290	Zydeveld, J.: amanuensis, belangstelling 2 t/m 5,11,19 en 20
292	Reydon, Ch.: tekenaar A1 Marinestaf, belangstelling 3 t/m 5,16,17
293	Schmidt Crans, P.H.A.: belangstelling 5, 11 t/m 13 en 19